

5. Мединська-Ковальчук М. Директор учительської семінарії // Літературна Україна. – 2002.– 5 вересня. – С.7.
6. Петрів І. Спомини про Осипа Маковея // Новий шлях (Вінніпег). – 1957. – 28 жовтня. – С.2.
7. Побірченко Н. Педагогічна діяльність Осипа Маковея (До 130-річчя від дня народження) // Шлях освіти. – 1997.– №2.– С.44–47.

УДК 37. 013

О.С. Федорчук, Ю.О. Дорошенко

НАВЧАННЯ УПРАВЛІНЦІВ-ОСВІТЯН ВИКОРИСТАННЮ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ СИСТЕМ

Інформатизація у всіх її проявах нині стає визначальною ознакою усіх сфер практичної діяльності людини. Зазначене повною мірою стосується сфери управління закладами освіти – як сфери професійної діяльності менеджерів навчальних закладів – та власне освіти – як соціальної інституції навчання, виховання й всебічної підготовки нового покоління до плідної життєдіяльності. Тому актуальним питанням підготовки управлінських кадрів загальної середньої освіти є навчання менеджерів освіти використанню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для успішного розв'язання різноманітних завдань їхньої повсякденної діяльності. Зазначене вимагає організації відповідного навчання (перепідготовки) функціонерів освіти, створення необхідного навчально-методичного забезпечення, орієнтованого на застосування сучасних комп'ютерних технологій та універсальних й спеціалізованих інструментальних програмних засобів, а також розробки й практичної апробації новаційних педагогічних технологій.

Висвітленню сутності інформатизації управління закладами освіти та різноманітних аспектів застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і інформаційних ресурсів для потреб управління присвячено значну кількість публікацій, зокрема [3–5; 7; 12]. Разом з тим, у науково-педагогічній літературі організація навчального процесу з означеного напрямку знайшла набагато менше відображення. Загалом процес навчання менеджерів освіти застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій має включати три взаємопов'язаних напрямки:

- вивчення фундаментальних основ інформатики, формування інформаційної культури спеціаліста та його інформатичної компетентності як сукупності певних умінь і навичок свідомого застосування комп'ютера під час вирішення власних фахових завдань;
- удосконалення та закріплення навичок кваліфікованого користувача інструментальних програмних засобів загального та спеціального призначення;
- вузьконаправлене, спеціалізоване використання ІКТ для розв'язання конкретних задач професійної діяльності.

Останній напрям передбачає навчання використанню інформаційно-пошукових систем (ІПС) різноманітного призначення з використанням віддалених та/або власних банків і баз даних за умови мережевого чи автономного їх функціонування.

Пропоновані авторами підходи щодо розв'язання означеної проблеми знайшли певне практичне втілення й експериментально апробовані у складі професійно-орієнтованого практикуму, який проводиться для студентів другого курсу юридичного факультету Київської державної академії водного транспорту під час літньої навчальної практики [3: 6]. Зазначені підходи, методичне забезпечення та педагогічні технології можуть бути адаптовані до умов і завдань навчання менеджерів освіти й реалізовані у будь-якому ВНЗ відповідного профілю. Метою такого практикуму є навчити спеціалістів свідомого цілеспрямованого застосування ІПС загального призначення для пошуку необхідної інформації у ресурсах мережі Інтернет, спеціалізованих ІПС, зокрема, юридичних, для нормативно-правового обґрунтування та вироблення управлінських рішень, а також технології створення

нескладних власних банків найчастіше використовуваних документів з гіпертекстовою структурою.

Ця стаття присвячена висвітленню основних аспектів означеного вище навчання.

У сучасному світі комп'ютери та інформатичні технології, що базуються на їхньому використанні, визначають рівень і темпи розвитку цивілізації. Створення глобальних телекомунікаційних мереж, які поєднують усе людство в єдине інформаційне співтовариство, зробили комп'ютер найважливішим універсальним засобом віддаленої комунікації людей. Перехід від поширення науково-технічної та нормативної інформації на традиційних носіях до подання цієї інформації в електронному вигляді з можливістю її отримання через міжнародні і національні бази даних та комп'ютерні мережі здійснюється швидкими темпами. У зв'язку з цим для системи освіти важливого значення набуває використання наявних ресурсів мережі Інтернет для інформаційного забезпечення освітніх процесів, активне впровадження комунікаційних технологій у навчально-виховний процес, забезпечення доступу усіх його учасників до ресурсів мережі та активізація їх взаємних контактів засобами мережевих технологій.

Разом з іншими інформаційними технологіями комп'ютерна комунікація може істотно вплинути на формування нового змісту освіти, призведе до зміни організаційних форм і методів навчання, зумовить перехід до нової парадигми та концептуальних основ управління окремими ЗНЗ та галуззю освіти у цілому.

Глобальна комп'ютерна мережа Інтернет відкриває реальні можливості повсякденного співробітництва управлінців, педагогів, учнів, шкіл та інших освітніх закладів в Україні та за її межами. Без усякого сумніву, у найближчому майбутньому комп'ютери всіх навчальних закладів будуть не тільки об'єднані в локальні мережі, але й отримають вихід до всесвітньої мережі Інтернет. У зв'язку з цим усі фахівці освіти повинні володіти знаннями про принципи пошуку й обміну інформацією в мережі та опанувати відповідні технології. У мережі Інтернет функціонує значна кількість серверів та порталів, які забезпечують цілеспрямований пошук певної інформації. Усі пошукові машини підтримують мову запитів, що включає логічні оператори, а також свої додаткові можливості. Докладніше з мовою запитів для кожної машини можна ознайомитися на її сервері. Користувач зазвичай вводить ключові слова (створює за певними правилами і надсилає запит), а система формує списки посилань на документи, що мають відношення до заданої тематики та містять вказані ключові слова. Зазначені списки www-адрес джерел інформації упорядковуються за повнотою відповідності ланцюжку заданих ключових слів або за частотою використання даних посилань користувачами мережі. Характер і якість наданої інформаційно-пошуковими системами інформації значною мірою залежать від способу пошуку даних у мережі.

На це час розрізняють три типи ІПС – тематичні каталоги, автоматичні індексні машини і спеціалізовані пошукові інструменти (системи).

Останнім часом простежується тенденція до об'єднання, інтеграції різних типів ІПС. Так, Excite, InfoSeek, HotBot включають два типи ІПС, тематичні каталоги Yahoo!, LookSmart підтримують пошук у E-mail directories адреси людини за його іменем. Веб-портали Yahoo!, Snap!, Атрис, Rambler, Bigmir, "Пошук", ТОП, "УКРОП", Український портал розміщують на стартових Web-сторінках різноманітні посилання загального інформаційно-розважального характеру – новини, прогноз погоди, фондові дані і спортивні результати – інтегрують інші ресурси і сервіси (безкоштовні поштові скриньки, Web-сторінки, підписку на форуми тощо) додатково до структурованих тематичних каталогів (рубрик).

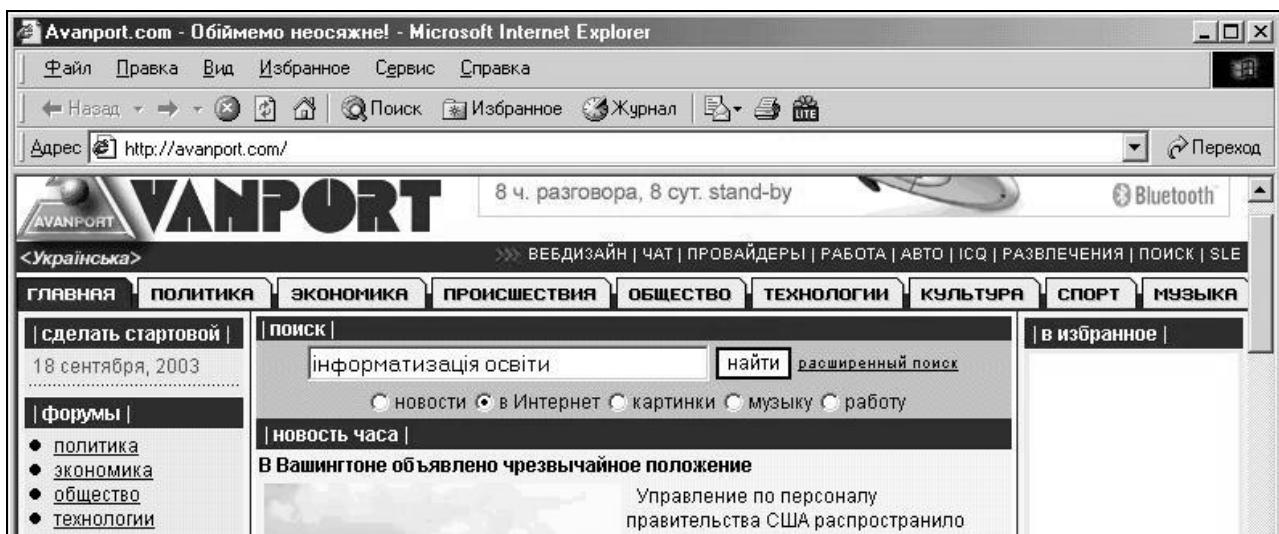
Виходячи з практичного досвіду, можна означити деякі загальні принципи підвищення ефективності процесу пошуку інформації, аналізу результатів пошуку та зменшення його тривалості:

- відібрати терміни (ключові слова);
- конкретизувати запит через використання унікальних термінів;
- вести власний архів адрес розміщення (URC) потрібної тематичної інформації;
- використовувати категорії у каталогах веб-сайтів;

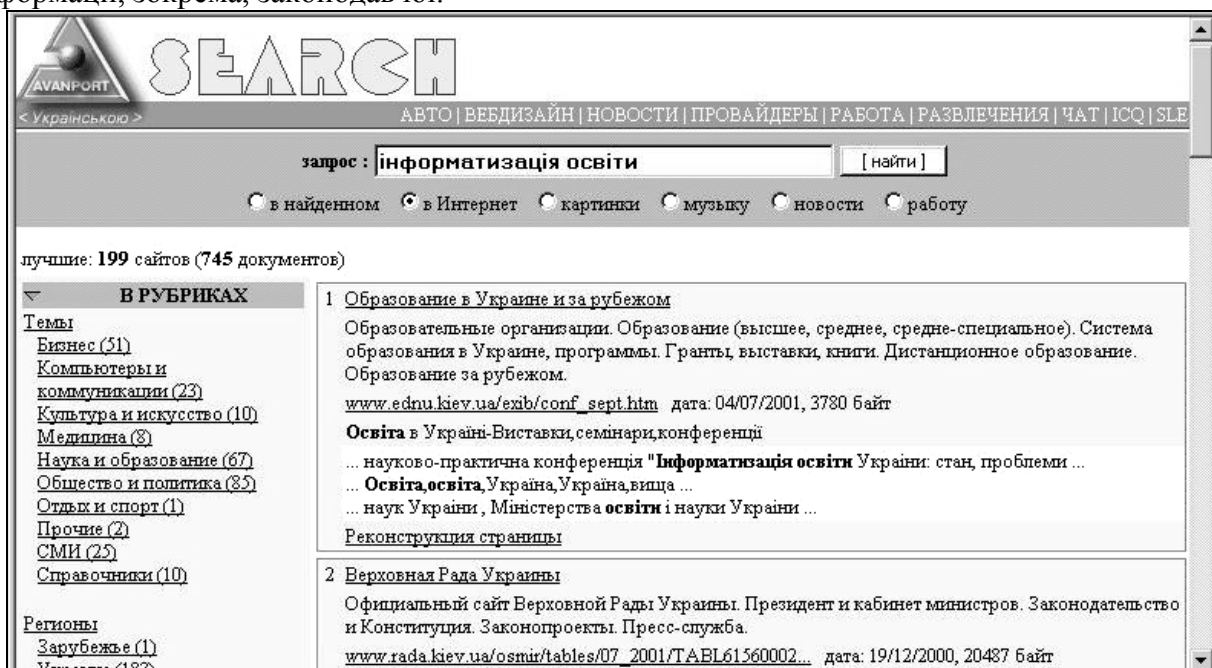
- уводити запит тільки малими літерами;
- використовувати функцію “Знайти схожі документи”;
- користуватися розширеним запитом.

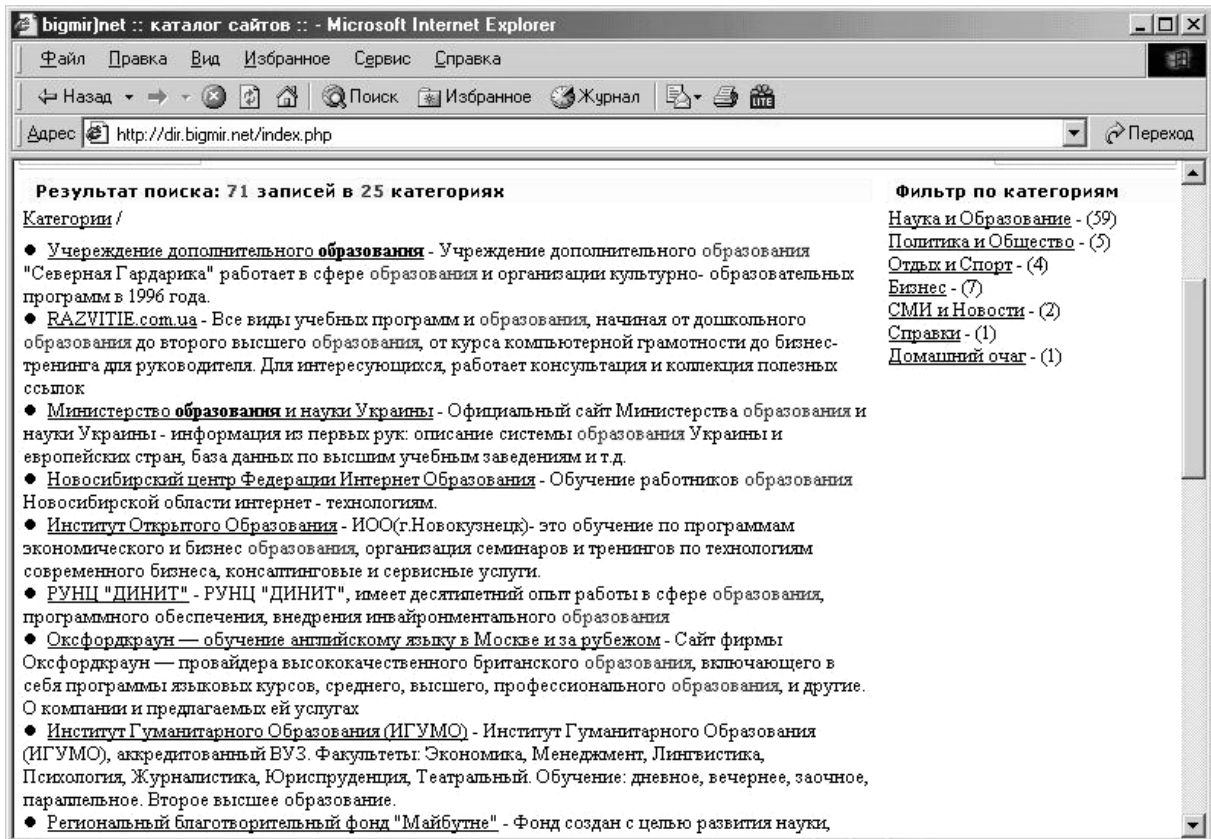
Розглянемо методику пошуку тематичної інформації у мережі Інтернет для нормативно-правового обґрунтування Програми інформатизації деякого ЗНЗ, створення якої передбачено чинним законодавством. При цьому ключовими словами мають бути “інформатизація” та “освіта”.

Найбільш простим, проте далеко не найкращим (з позицій оцінки якості та загальної кількості посилань на джерела інформації), є застосування серверів універсального призначення, наприклад, Аванпорт (www.avanport.com) та Big Mir (www.bigmir.net). На рисунках продемонстровано ключові етапи пошукового процесу із використанням зазначених систем.

Одним із перспективних напрямків застосування інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні діяльністю будь-якого закладу, у тому числі й навчального – загальноосвітнього чи вищого – є застосування спеціалізованих інформаційно-пошукових систем. У даному разі – таких, які орієнтовані на пошук і відбір нормативно-правової інформації, зокрема, законодавчої.

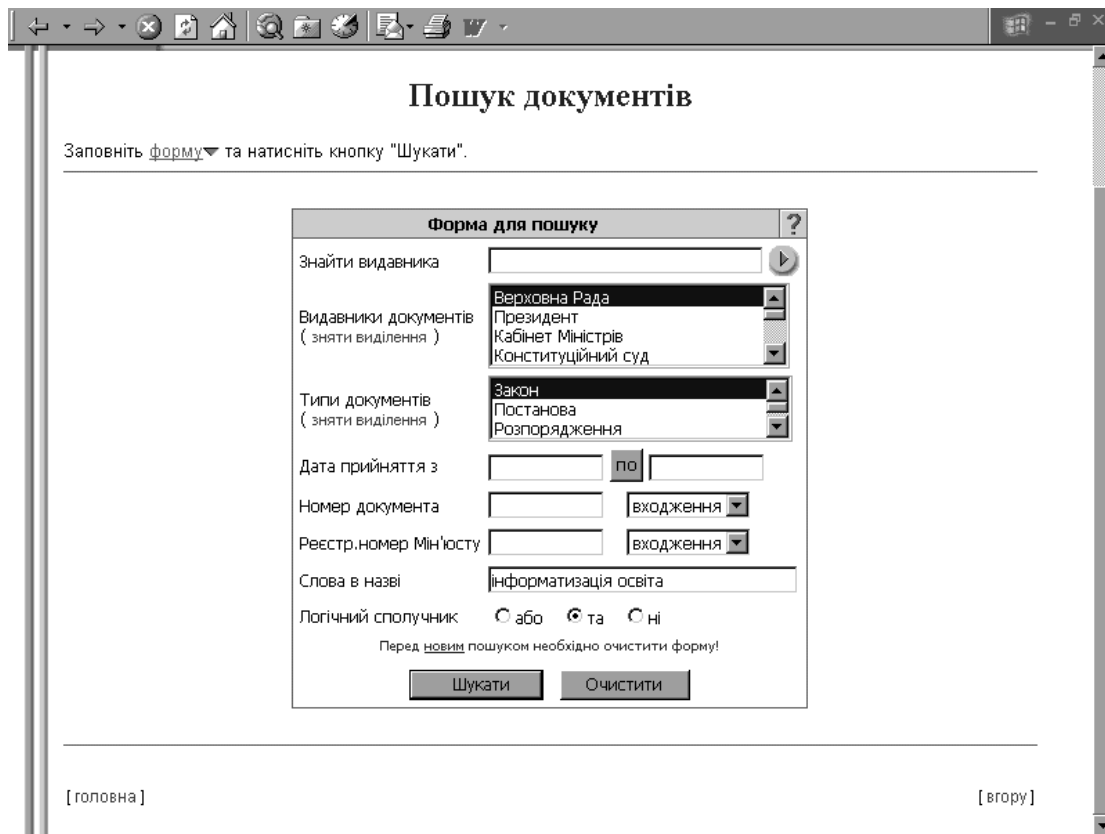

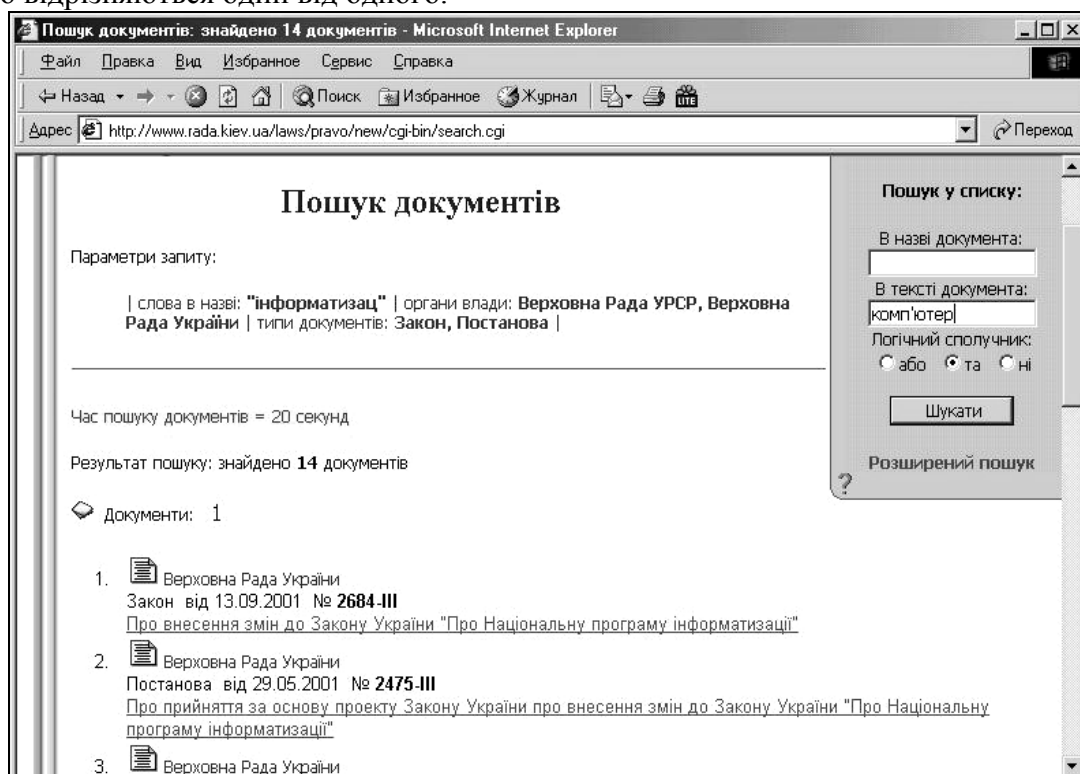
Такого роду системи вже стали дієвим, ефективним інструментом пошукової та дослідницької роботи, успішно використовуються для підготовки різноманітних документів та довідок з широкого кола питань, які виникають у процесі діяльності організації чи закладу. ПС нерідко виявляються найбільш придатним, доступним, достовірним та ефективним інформаційним джерелом, оскільки дозволяють оперативне внесення найновіших змін до змісту чинних правових документів відповідно до їх змін законодавчими органами. У розумінні сказаного друковані джерела масової та спеціалізованої інформації мають найнижчу інформаційну оперативність і створюють певні незручності у користуванні нормативними документами, оскільки кожна редакція чинного документа містить тільки той текст, що змінено, без наведення його повної остаточної редакції.

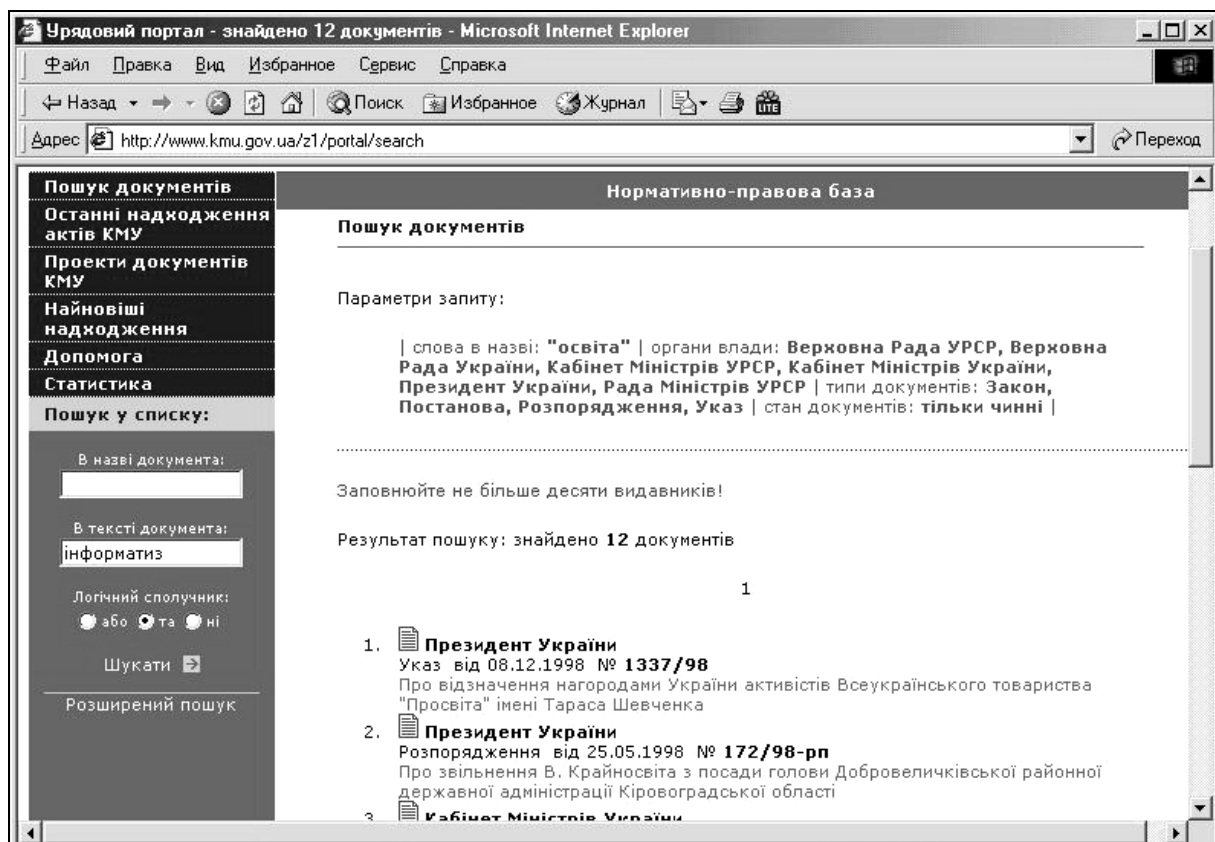
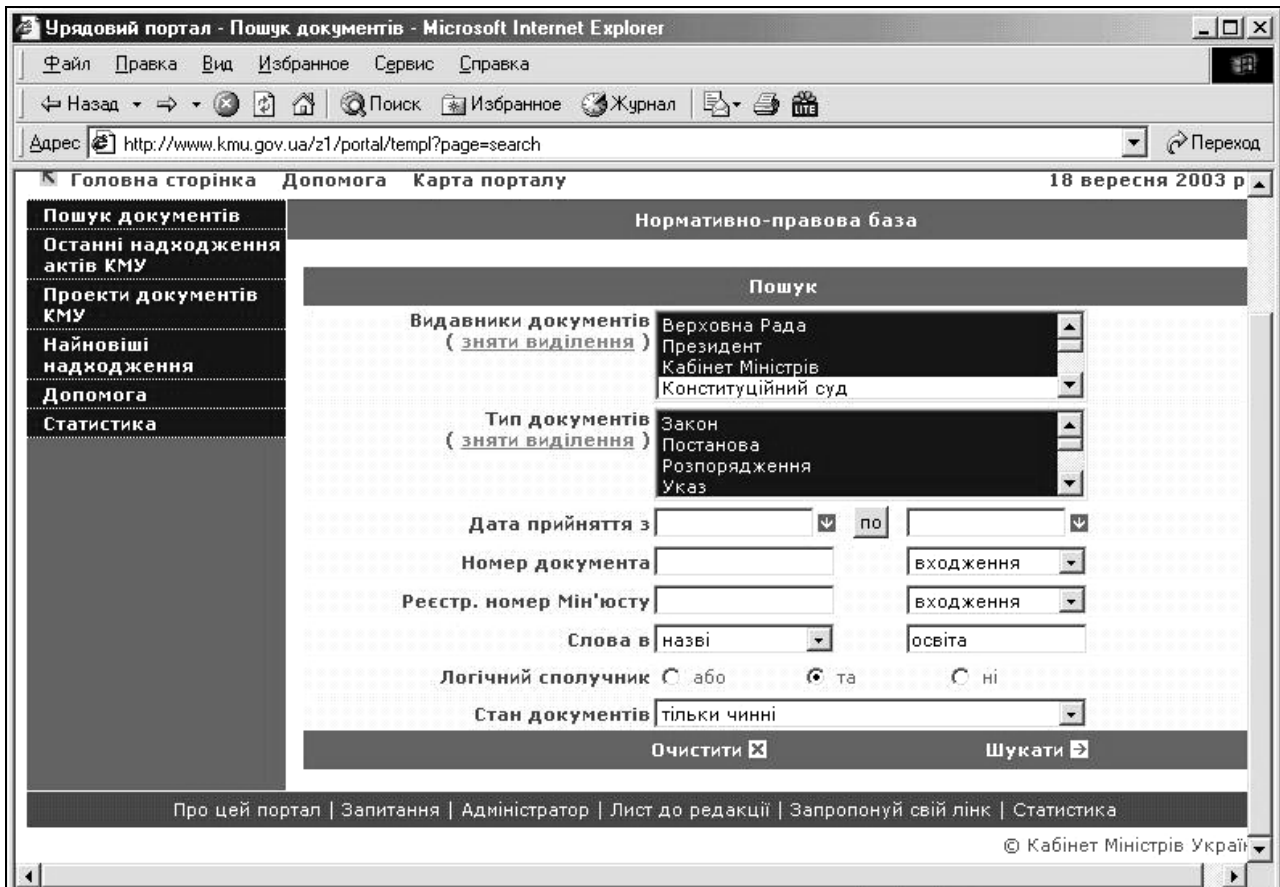
Для успішного розв'язання управлінської задачі, пов'язаної з пошуком і опрацюванням нормативно-правової інформації визначеного спрямування необхідно володіти мовою запитів ПС та досконало знати прийняту структуру чинних правових документів. Це дозволить різнобічно, комплексно розглянути розв'язувану задачу та пов'язану з нею управлінську ситуацію, а також з достатнім рівнем достовірності юридично обґрунтувати прийняте рішення. За підсумковими документами може бути (рекомендується) сформована база текстів чинних нормативно-правових актів з останніми змінами та доповненнями.

Правова інформація значною мірою відрізняється від звичайної високим ступенем її структурованості. Юридичну інформацію прийнято класифікувати за такими ознаками: *за типом документа; за видавцем; за датою прийняття закону чи нормативно-правового акта; за датою набуття чинності; за номерами документа; за ключовими словами.*

Найчастіше використовуваними й найбільш доступними широкому загалу користувачів (для розглядуваної задачі – менеджерів освіти) є державні веб-сервери Верховної Ради України (www.rada.kiev.ua) та Кабінету Міністрів України (www.kmi.gov.ua). На рисунках продемонстровано технологію пошуку нормативно-правової інформації за тими ж ключовими словами, що й у попередньому випадку. При цьому, показано можливість конкретизації пошуку введенням у поля пошукової форми ключового слова, яке має зустрічатися у тексті документа. Результати пошукових процесів досить помітно відрізняються один від одного.

Найбільш ефективними для оперативного пошуку нормативно-правової інформації виявляються спеціалізовані ПС юридичного спрямування, орієнтовані як на роботу у глобальній мережі Інтернет, так і на автономне функціонування на окремому комп'ютері чи

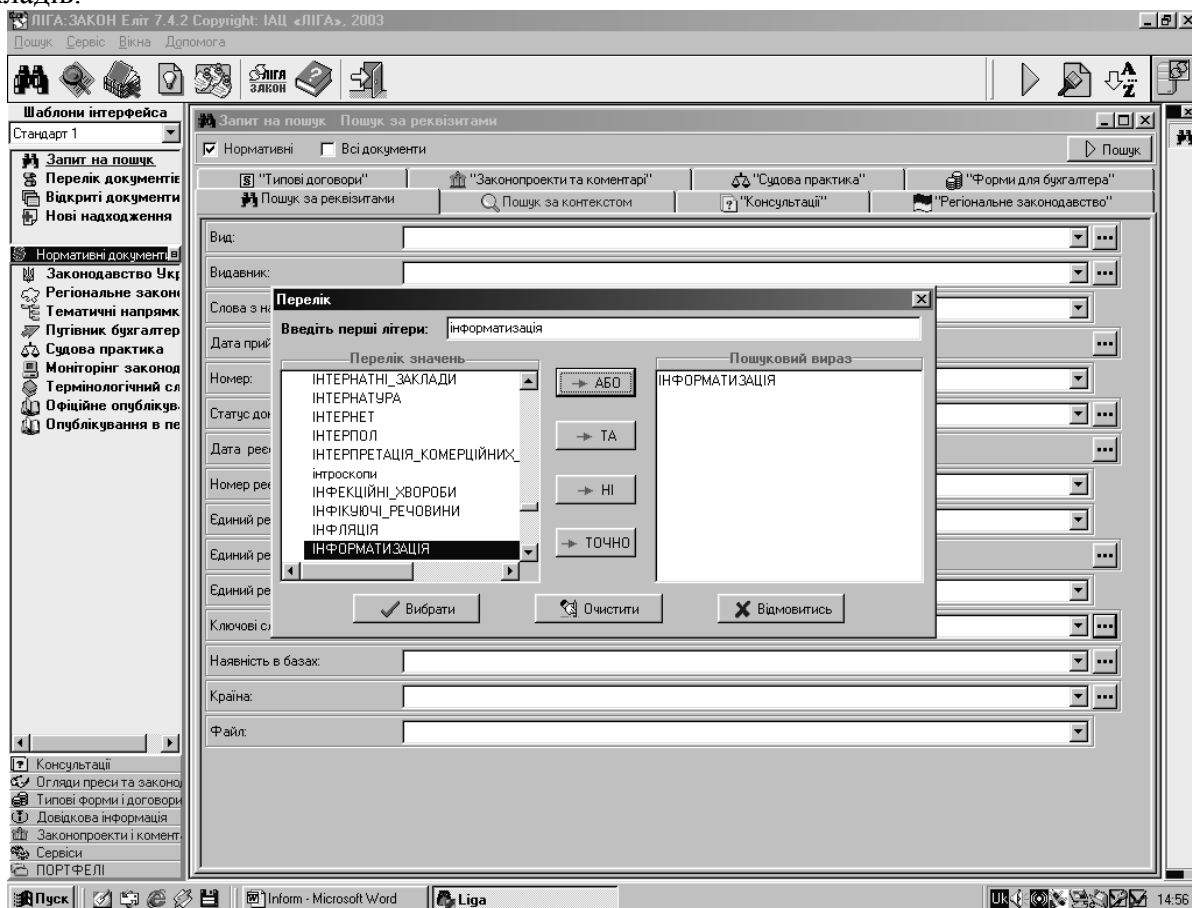
у локальній мережі певної організації. Серед означених систем найбільше поширення отримали Комп'ютерна правова система "ЛІГА:ЗАКОН" (розробник – ІАЦ "ЛІГА"), Бізнес-комплект "ЮРИСТ-ПЛЮС" (розробник – ПП "Центр комп'ютерних технологій") та БД "Законодавство України" (розробник – CD-Видавництво "Інфодиск").

Усі зазначені ІПС надають можливість користувачеві (в даному випадку таким може бути керівник навчального закладу) отримувати необхідну правову інформацію, тексти чинних нормативно-правових актів, зміни та доповнення до них, прийняті на даний час.

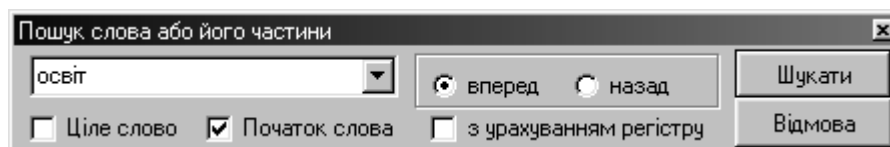
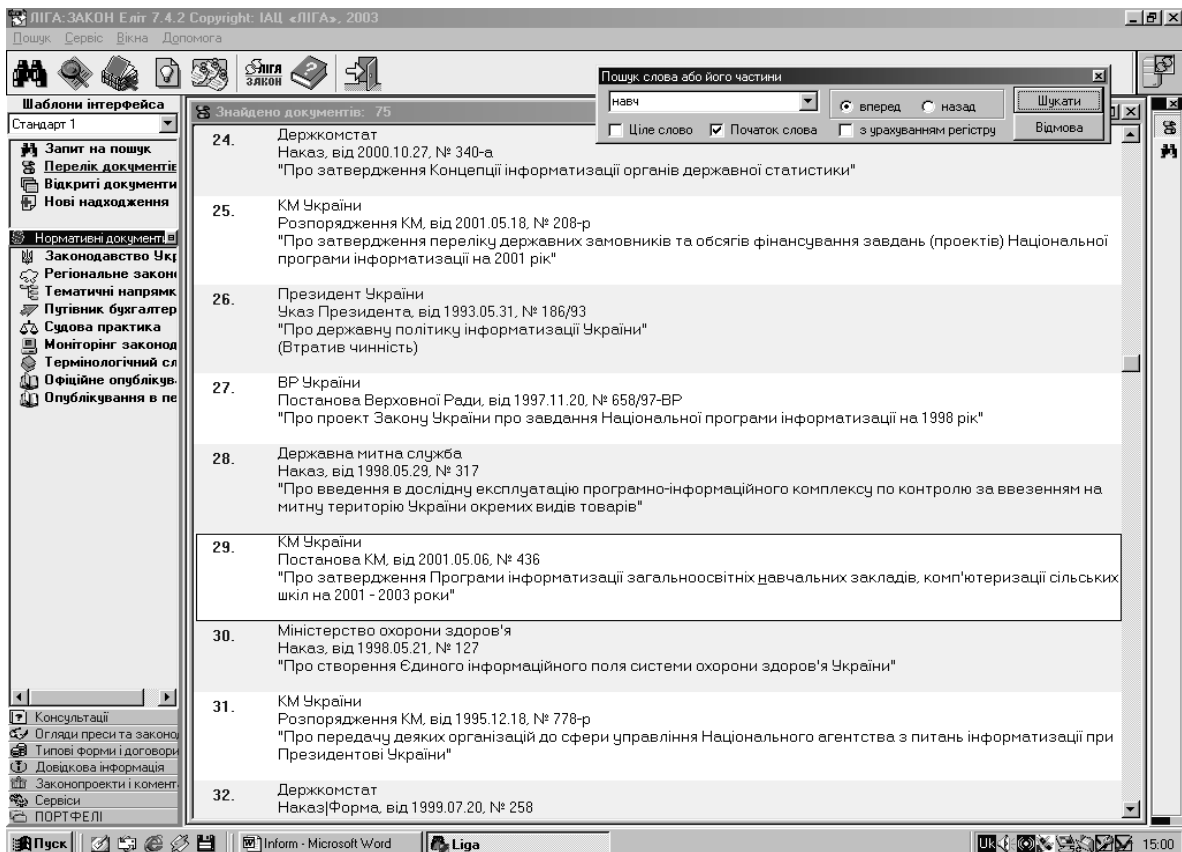
Слід зазначити, що ІПС "ЛІГА:ЗАКОН" містить найбільший обсяг інформації та має найбільш зручний та багатofункціональний інтерфейс. У зв'язку з цим приклад покрокового розв'язання пошукової задачі продемонструємо із застосуванням саме цієї ІПС.

Щоб визначити, якими саме законодавчими та нормативно-правовими актами слід керуватися у процесі створення та реалізації Програми інформатизації певного ЗНЗ необхідно в основному вікні системи "ЗАПИТ НА ПОШУК" організувати пошук за такими ключовими словами: "інформатизація", "освіта", "комп'ютеризація" та "навчальний заклад".

Далі наведено послідовність вікон інформаційно-пошукової системи та їхній вміст (списки знайдених документів, вигляд додаткових пошукових засобів, тексти відкритих документів, пропозиції щодо їх сортування, вікна із заданням інформації для пошуку відповідних розділів та статей, способи збереження потрібної інформації у текстовому редакторі тощо) – як результат покрокового розв'язання задачі пошуку чинних нормативно-правових актів, які стосуються питань інформатизації (комп'ютеризації) навчальних закладів.

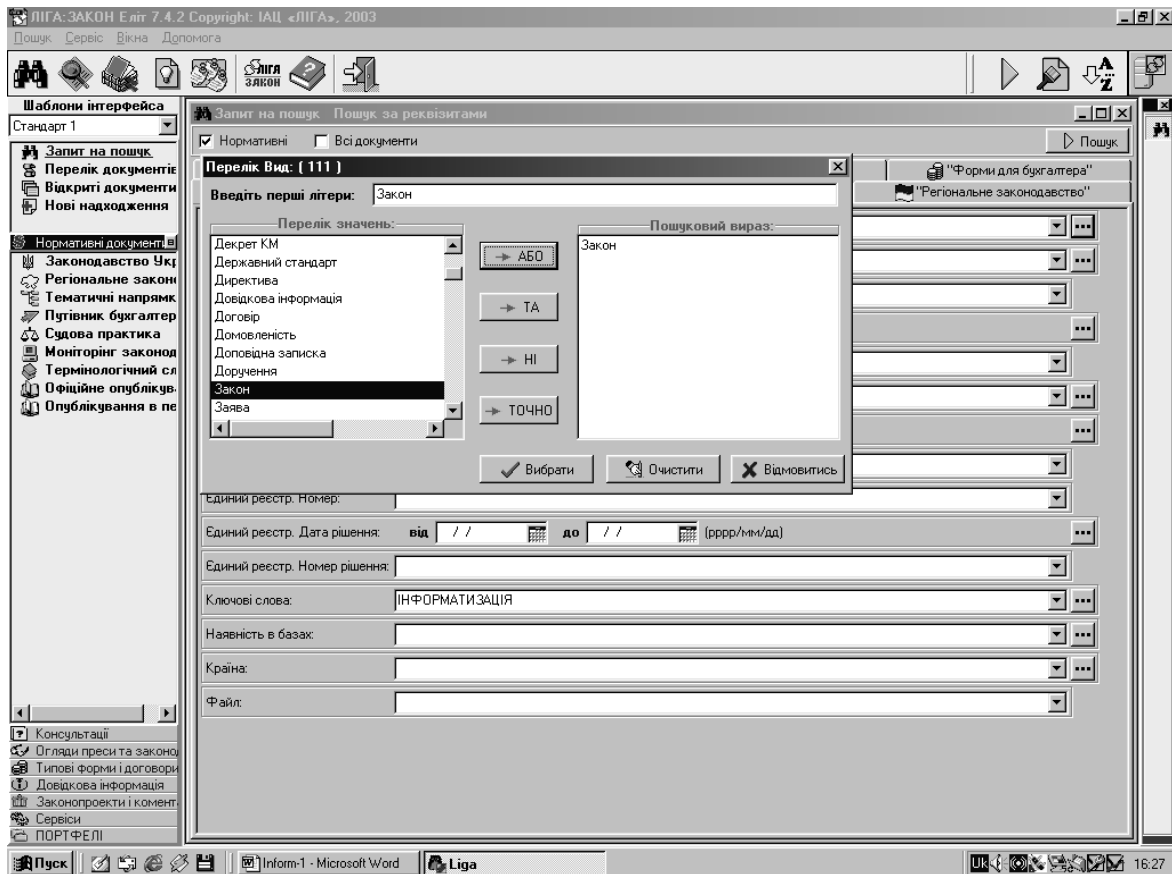
Отже, із наведеного прикладу видно, що процес пошуку необхідної інформації умовно поділяється на кілька взаємопов'язаних етапів відповідно до виду (групи, галузі права) опрацьовуваної юридичної інформації.

Кожна з таких груп визначається власною технологією практичної реалізації поставленої проблеми (задачі) та має уніфіковані алгоритми пошуку. Наведемо узагальнені методики формулювання та розв'язання деяких найпоширеніших задач.

1. Знайти за допомогою наявної ІПС конкретний законодавчий акт.

Методика розв'язання поставленого завдання полягає у визначенні і введенні до відповідних полів (вікон), наприклад, у вікні "Запит на пошук" ІПС "Ліга:Закон", необхідного мінімуму реквізитів "ВИД" та "СЛОВА З НАЗВИ".

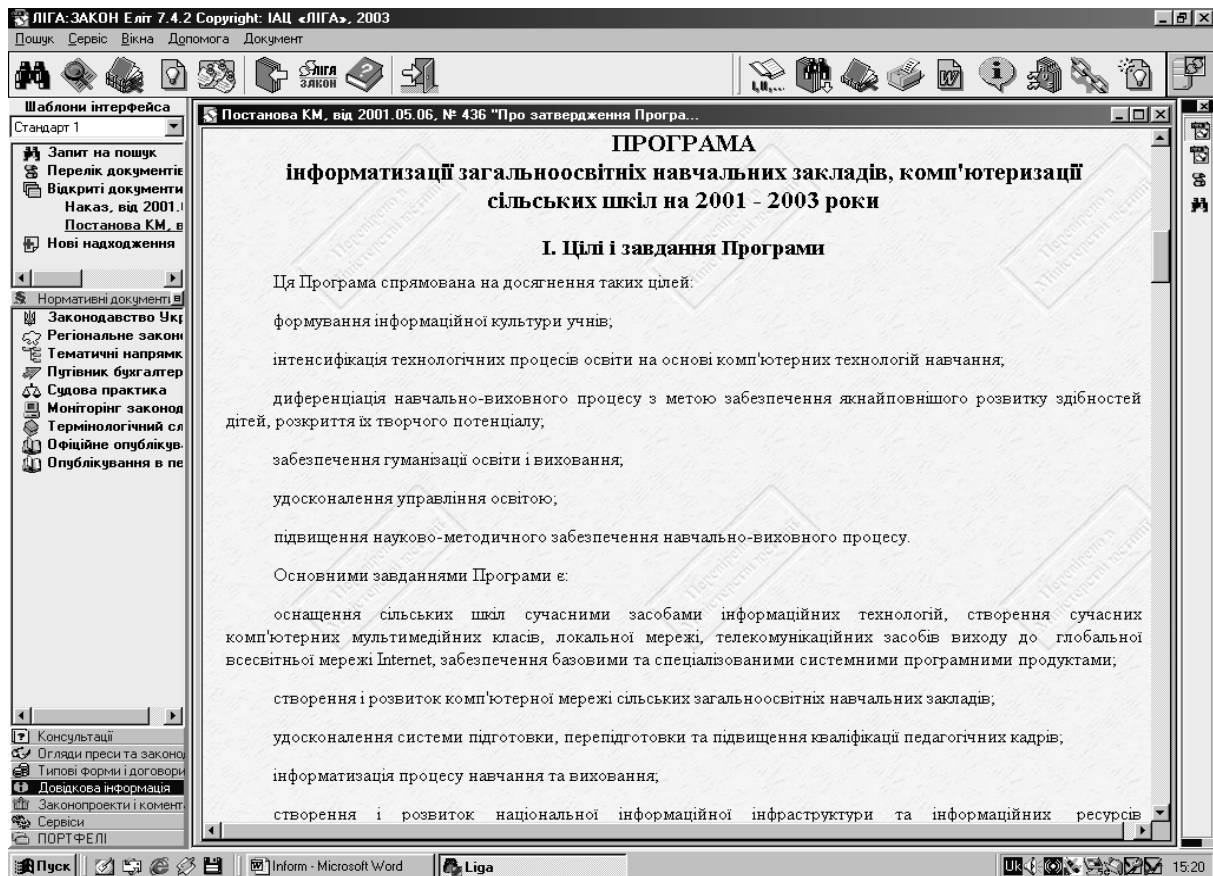

2. Знайти певні статті, пункти тощо, що містяться у законодавчому акті і повинні бути застосовані до конкретної розв’язуваної задачі.

Для виконання такого виду завдання попередньо слід освоїти методику і затим у відкритому (знайденому) документі задати пошук “КЛЮЧОВИХ СЛІВ У ДОКУМЕНТІ”. У результаті цього в тексті закону по чергово виокремлюються статті, в яких зустрічаються задані ключові слова. Після аналізу змісту виділених фрагментів закону є можливість формування вихідного (підсумкового) документа.

3. Знайти сукупність законодавчих актів, до яких включено законні та підзаконні нормативні акти, з їхнім відбором, сортуванням та пошуком у межах конкретного акту, конкретної глави, розділу з наступним *опрацюванням, форматуванням та друкуванням відібраних матеріалів.*

У вікні “Запит на пошук”, активна закладка “Пошук за реквізитами” задається пошук інформації виключно за визначеними ключовими словами. У результаті такого пошуку відбираються всі постанови, закони, інструкції, укази і т.д., у назві яких зустрічаються вказані ключові слова. По чергове відкриття цих документів та використання гіперпосилань у самих документах дає можливість виконати поставлене завдання. Виконання розглянутого завдання має характер творчої пошукової роботи і базується на попередньо освоєних методиках.

Отже, наведеним вище матеріалом обґрунтовується необхідність організації навчання менеджерів освіти застосуванню інформаційно-пошукових систем. Це, зокрема, надасть можливість кожному керівникові самостійно й оперативно знайти та опрацювати необхідні нормативно-правові акти. А на цій основі – прийняти обґрунтоване кваліфіковане управлінське рішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байков В. Интернет: поиск информации, продвижение сайтов. – СПб.: БХВ, 2000. – 288с.
2. Джамса К., Коуп К. Иллюстрированный каталог WWW. – СПб: Питер, 1996. – 525с.
3. Дорошенко Ю.О., Михайлов О.О., Федорчук О.С. Специализована комп'ютерна технологія підготовки юридичних документів із застосуванням інформаційно-пошукових систем та офісних програмних засобів. – К.: КДАВТ, 2003. – 114с.
4. Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи/ Н.В.Вовковінська, Ю.О.Дорошенко, Л.М.Забродська та ін. За ред. В.М.Мадзігона та Ю.О.Дорошенка. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 276с.
5. Калініна Л.М., Лапінський В.В., Дорошенко Ю.О. Інформаційні і комунікаційні технології як засіб підвищення ефективності управління закладами освіти// Нова педагогічна думка. – 2002. – №3–4. – С.221–238.
6. Компьютерная правовая система “ЛИГА:ЗАКОН”. Руководство пользователя. – К.: ИАЦ “ЛИГА”, 2001. – 165с.
7. Концепція Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл (проект)/ В.О.Огнев'юк, В.Ю.Биков, М.І.Жалдак, Ю.О.Дорошенко, Ю.О.Жук, Г.Г.Науменко, В.Д.Руденко, В.В.Самсонов. – Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2000. – №3. – С. 3–10.
8. Крол Эд. Все про Internet. – К.: Торг.-изд. бюро ВНУ, 1995. – 591с.
9. Максимович Г.Ю., Романенко А.Г., Самойлюк О.Ф. Информационные системы. Учебное пособие/ Под общей ред. К.И.Курбакова. – М.: Изд-во Рос. экон. акад, 1999. – 198 с.
10. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів/ Авт. кол.; За ред. Ю.І.Машбиця/ Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – К.: ІЗМН, 1997. – 262с.

11. Сигалов А. В. Российские ресурсы. – Спб: Питер, 1997. – 575 с.
12. Теоретико-прикладні аспекти управління освіти: Навчально-методичний посібник/ Л.М.Калініні, Н.М.Островерхова, А.Ф.Остапенко та ін. За ред. Л.М.Калініної. – К.: ПП Компанія “Актуальна освіта”, 2002. – 310с.

УДК 37. 018. 2

І.М. Шоробура

ПОЧАТКИ ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ (ДО XVIII ст.)

Сьогодення орієнтує школу на формування патріотичної свідомості, історичну спадкоємність поколінь, виховання високої громадянської відповідальності кожного за майбутнє свого народу. Поставлені завдання вимагають спеціальних досліджень і щодо проблеми розвитку географічної освіти в новому тисячолітті; також в контексті визначених завдань, особливе місце має історико-педагогічне дослідження, присвячене становленню та розвитку шкільної географічної освіти в Україні.

Сьогодні йде пошук, з однієї сторони, відродження шкільної географічної освіти, а з другої – визначаються шляхи її розвитку з тим, щоб вона відповідала вимогам часу.

Багато українських вчених розглядали питання удосконалення змісту та методики викладання шкільної географічної освіти, зокрема, Н.В.Бірюкова, О.Т.Діброва, Е.А.Дурманенко, Ф.Д.Заставний, Я.І.Жупанський, С.Г.Коберник, В.П.Корнеєв, Л.І.Круглик, П.А.Масляк, М.О.Откаленко, В.Ю.Пестушко, В.Я.Плахута, М.М.Паламарчук, С.М.Пальчевський, Г.П.Пустовіт, Л.В.Тименко, В.Я.Сасихов, А.Й.Сиротенко, Г.Є Уварова, Б.А.Чернов, О.І.Шаблій, Е.І.Шипович, П.Г.Шищенко. Значний внесок у розвиток шкільної географії та методики її викладання зробили В.О.Геренович, М.М.Баранський, К.Г. Воблій, В.М.Кубійович, А.Реман, С.Л.Рудницький.

Мета нашої роботи – подати ретроспективний аналіз становлення та розвитку шкільної географічної освіти в Україні (до XVIII ст.).

Протягом всієї історії людство пов'язано з природою, яка певним чином впливає на його існування, навчання та виховання.

Історію шкільної географії не можна розглядати у відриві від загального огляду стану освіти в ту чи іншу епоху, через те ми зробили екскурс у багатомісячну історію розвитку освіти в Україні. Становлення шкільної географії подано в органічному зв'язку з розвитком шкільної освіти відповідно до рівня географічної науки, залежно і під впливом якої географія як навчальний предмет, розвиваючись, змінювала зміст і методи викладання.

Аналіз історичних матеріалів показує, що при князі Володимирі уже існували школи, а за часів Ярослава в Софіївському соборі в Києві була заснована перша бібліотека

У XI – XII ст. в Київській Русі – Україні з'являються елітарні школи “учіння книжного”. Починаючи з XII ст., з'являється поняття “вчення грамоти”, що репрезентує початкову освіту. Лише від 1388 р. у грамоті, написаній у Луцьку, зустрічаємо термін “школа” [1: 73].

Пізніше, в Московській державі у XVI ст. в результаті зростаючих вимог господарства та посилення міжнародних зв'язків, почали відкриватись школи в містах. Вже за часів Івана IV в цих школах навчали читання, письма, лічби і Закону Божого. Шкільне природознавство з'являється тільки на певному етапі розвитку шкільної освіти.

Вся справа навчання дітей у той час була підпорядкована вихованню у них народного світогляду, оволодінню основами хліборобської культури. Діти зростали на народній моралі й естетиці, дотримувалися звичаїв своїх предків, у них формувалося ставлення до природи як до живого організму, розуміння сільськогосподарського календаря. У школах учіння книжного учнями набувалися знання з природознавства, географії, з властивостей різних речовин і матеріалів та їх застосування у виробничій діяльності, з медицини, перекладу книг та їх переписування тощо. За часів Київської Русі підлітки залучалися до ремесел і